

Škála spokojenosti se studiem a výukou na VŠ

Šincl Dominik, Knížek Šimon

Spokojenost se studiem

Vyšší vzdělání se v současnosti celosvětově expanduje, a to zejména v důsledku globalizace a rozvoje nových technologií. Tyto procesy jsou doprovázeny rostoucí poptávkou po nových studijních oborech, což vede k vyšší konkurenceschopnosti mezi vysokoškolskými institucemi (Butt & Rehman, 2010).

Spokojenosti studentů se studiem na vysoké škole je v posledních letech věnována zvýšená pozornost, jelikož představuje významný nástroj pro zkvalitňování výuky, zavádění nových akademických přístupů a oslovování potenciálních uchazečů o vysokoškolské vzdělání (Khairusy & Febriani, 2023).

Přesto však značný počet studentů studium na vysoké škole předčasně ukončuje, a to v celosvětovém měřítku. Z tohoto důvodu se řada výzkumníků zaměřuje na problematiku spokojenosti studentů v akademickém prostředí, aby bylo možné identifikovat faktory vedoucí ke zlepšení studijních podmínek a poskytnout vysokým školám podněty k efektivnější podpoře studentů (Lodi et al., 2017).

Měření spokojenosti studentů se studiem se ukazuje jako účinný nástroj pro zjišťování míry akademického stresu, studijní motivace, kvality výuky i prevence předčasného ukončení studia (Ruffing et al., 2016).

Další autoři zdůrazňují, že spokojenost studentů úzce souvisí s jejich akademickými výsledky, tolerancí vůči studijnímu stresu a celkovou psychickou odolností během studia (Jolly et al., 2003).

Z dostupné literatury vyplývá, že spokojenost se studiem a kvalitou výuky na vysoké škole nepředstavuje pouze jeden z dílčích faktorů, ale měla by být považována za jeden z klíčových cílů vysokoškolských institucí, jelikož hraje zásadní roli v udržení studentů a posilování společenské hodnoty vyššího vzdělání.

Výzkumný cíl

Výzkumným cílem bylo zjistit průměrnou úroveň spokojenosti se studiem napříč současnými i bývalými studenty vysokých škol a dalších vyšších vzdělávacích institucí obecně. Dalším cílem bylo ověřit, zda věk a pohlaví souvisejí s mírou spokojenosti se studiem. V neposlední řadě bylo cílem posoudit, zda použitý výzkumný nástroj měří zamýšlený konstrukt a zda je metodicky správně konstruován.

Tvorba položek

Pro účely tohoto výzkumu byly položky vytvořeny na základě článku *Factors Related to Student Satisfaction with University* (Jolly et al.). Tento zdroj poskytl významnou teoretickou i praktickou oporu pro konstrukci výzkumného nástroje a sloužil jako hlavní inspirace při formulaci položek, které jsou obsahově klíčové pro zkoumání spokojenosti studentů a zároveň jsou srozumitelně a kvalitně formulovány.

Osm vytvořených položek se zaměřuje nejen na celkovou spokojenost s prostředím školy či univerzity, ale také na hodnocení míry poskytovaných informací o studiu a vnímanou kvalitu výuky.

Respondenti odpovídali na pěti-bodové Likertově škále:

1. Velmi nesouhlasím.
2. Spíše nesouhlasím.
3. Něco mezi.
4. Spíše souhlasím.
5. Velmi souhlasím.

Použité položky zní následovně:

1. Líbí se mi atmosféra vysoké školy.
2. Většina mých předmětů je opravdu zajímavá.
3. Kvalita učení je v mém oboru dobrá.
4. Přednášky vzbuzují můj zájem ke studiu.
5. Většina profesorů je připravena poradit.
6. Informace ohledně studia jsou mi předány srozumitelně a včas.
7. Jsem s kvalitou výuky a studia spokojen.
8. Vysoká škola splnila mé očekávání.

Hodnocení na základě pětibodové škály umožnilo zachytit dostatečné rozdíly v subjektivních a odpovědích v rámci spokojenosti se studiem a také dostatečnou flexibilitu pro náš výzkum. Čím vyšší skóre, tím vyšší spokojenost a naopak.

Výzkumný soubor

Pro výzkumné účely byl vytvořen dotazník „Škála spokojenosti se studiem a výukou na VŠ“, který byl administrován prostřednictvím webového odkazu, a to především současným a bývalým studentům vysokých škol. Respondenti byli osloveni zejména prostřednictvím různých fór na sociálních sítích, ale také skrze osobní kontakty a následná doporučení.

Dotazník vyplnilo celkem 236 respondentů. Po následném čištění dat bylo vyřazeno 11 nevyhovujících záznamů, takže finální výzkumný soubor tvořilo 225 respondentů (viz Tabulka 1).

O respondentech byly zjišťovány tři základní informace: pohlaví, ročník narození a čas vyplnění dotazníku. Ročník narození byl následně v programu SPSS překódován na aktuální věk odečtením od referenčního roku 2025. Věkové rozpětí respondentů se pohybovalo od 19 do 60 let, přičemž průměrný věk činil 24 let.

Z celkového počtu 225 respondentů tvořilo 166 žen (73,8 %) a 59 mužů (26,2 %).

Analýza dat byla provedena za použití statistického softwaru SPSS, Jamovi a programu Microsoft Excel.

Tabulka 1: Struktura výzkumného souboru podle pohlaví

Proměnná	Počet	Procento
Ženy	166	73,80%
Muži	59	26,20%
Celkem	225	100%

Výpočet hrubého skóru

Celkový hrubý skór, vypočtený jako součet osmi položek na pětibodové škále, se teoreticky může pohybovat v rozmezí 8 až 40 bodů; v empirickém souboru se hodnoty pohybovaly mezi 13 a 39 body, přičemž průměrná hodnota dosahovala 28,95 bodu. Tento průměr již na úvod naznačil spíše pozitivní hodnocení studia a výuky na vysoké škole.

Průměrné hrubé skóre u žen činilo 28,96 bodu a u mužů 28,92 bodu, což ukazuje, že mezi pohlavím nebyl zaznamenán výrazný rozdíl v průměrné úrovni spokojenosti.

Tabulka 2: Popisné charakteristiky jednotlivých položek

Položka	Průměr	Sm. Odch.	Šikmost	R(celek)
1	3,96	0,9	-0,72	0,46
2	3,59	0,95	-0,57	0,6
3	3,67	0,9	-0,55	0,66
4	3,22	1,13	-0,35	0,56
5	3,96	0,87	-1,16	0,38
6	3,33	1,04	-0,39	0,39
7	3,68	0,87	-0,63	0,7
8	3,54	1,05	-0,6	0,59

Pozn.: "R(celek)" u Tabulky 2 značí korelaci položky se součtem zbývajících 7 položek.

Na základě průměrných hodnot jednotlivých položek, které ve všech případech přesahovaly hodnotu 3, lze konstatovat, že se respondenti v průměru přikláněli k vyšší míře spokojenosti se studiem a kvalitou výuky na vysoké škole. Tento závěr dále podporuje negativní šikmost rozložení položek, která naznačuje častější volbu vyšších hodnot odpovědí.

Důkazy o reliabilitě metody

Vnitřní konzistence

Ověření reliability slouží k posouzení vnitřní konzistence souboru položek, tedy k určení míry, do jaké spolu jednotlivé položky škálového nástroje souvisejí a zda měří stejný latentní konstrukt v rámci tohoto výzkumu. Vnitřní konzistence položek byla hodnocena pomocí Cronbachova koeficientu alfa, jehož hodnota pro celou škálu dosáhla 0,821.

Hodnota Cronbachova alfa se po odebrání kterékoliv položky výrazně neměnila (viz Tabulka 3), což naznačuje, že žádná položka nenarušuje celkovou konzistenci škály. Získaná hodnota převyšuje obecně přijímanou hranici 0,70, a škálu lze proto považovat za spolehlivý nástroj s dobrou vnitřní konzistencí.

Tabulka 3: Reliabilita vnitřní konzistence škály

Škála	Počet položek	Celková Cronbachova α
Spokojenost se studiem a výukou	8	0,821
Položka	Korelace položky a celku	Celková Cronbachova α po odebrání položky
1	0,464	0,811
2	0,606	0,792
3	0,666	0,784
4	0,56	0,799
5	0,383	0,82
6	0,393	0,822
7	0,708	0,78
8	0,595	0,793

Pozn.: Všechny položky vykazují dostatečnou korelaci na celek ($r > 0,30$), což potvrzuje jejich vhodnost pro zařazení do škály.

Stabilita výzkumu v čase

Dotazník obsahoval možnost opakovaného vyplnění s cílem ověřit stabilitu výsledků v čase a vyloučit nahodilost odpovědí respondentů. Opakovaného měření se zúčastnilo 18 respondentů, přičemž po vyřazení nevyhovujících záznamů byl do analýzy zahrnut soubor 16 respondentů.

Stabilita nástroje v čase byla hodnocena pomocí Pearsonova korelačního koeficientu mezi hrubými skóry z obou měření, jehož hodnota dosáhla 0,689. Tento výsledek naznačuje přiměřenou až dobrou časovou stabilitu použitého nástroje.

Důkazy o validitě metody

Kriteriální validita

K posouzení kriteriální validity byla využita doplňková otevřená otázka zaměřená na vnímanou prospěšnost a užitečnost studia na vysoké škole. Odpovědi byly překódovány do binární podoby (1 = příklon k prospěšnosti, 0 = neutrální či negativní postoj). Následně byly porovnány průměry hrubého skóru mezi oběma skupinami respondentů. Skupina respondentů s pozitivním postojem ke studiu ($n = 153$) dosahovala vyššího průměrného hrubého skóru ($M = 29,6$) než skupina s neutrálním či negativním postojem ($n = 20$; $M = 27,4$). Tento rozdíl však nebyl statisticky významný ($p = 0,25$).

Diskriminační validita

Vzhledem k omezené výpovědní hodnotě zvoleného kritéria byla validita nástroje dále ověřena prostřednictvím diskriminační validity, neboť nám byl poskytnut datový soubor, který měří teoreticky příbuzný konstrukt a opačně orientovaný — Škála akademického vyhoření.

Diskriminační validita vyjadřuje míru, do jaké je měřený konstrukt odlišitelný od jiných, teoreticky příbuzných, avšak konceptuálně odlišných konstruktů. V rámci výzkumu byla diskriminační validita našeho souboru ověřena touto škálou, která byla distribuována ve stejném čase a vyplněna stejnými respondenty.

Data obou nástrojů byla spárována na základě "ID" respondenta, přičemž do analýzy byli zahrnuti pouze respondenti, kteří vyplnili oba dotazníky ($N = 60$). Diskriminační validita byla hodnocena pomocí Spearmanova korelačního koeficientu. Druhý datový soubor škály akademického vyhoření obsahoval větší množství položek a automaticky vyšší hodnoty hrubých skóre u jednotlivých respondentů. Tato skutečnost ovšem neovlivňovala výsledek korelační analýzy, protože korelační koeficient vyjadřuje sílu vztahu mezi konstrukty na úrovni respondentů, nikoli absolutní výši skóre.

Výsledky ukázaly středně silnou negativní souvislost mezi celkovým skórem spokojenosti se studiem a celkovým skórem akademického vyhoření ($r_s = -0,53$), což odpovídá teoretickému očekávání, že vyšší spokojenost se studiem souvisí s nižší mírou akademického vyhoření. Tento výsledek podporuje diskriminační validitu.

Faktorová validita

Explorační faktorová analýza byla použita k ověření, zda osm položek tvoří jednu společnou dimenzi, nebo zda se jejich struktura skládá z více faktorů. Zároveň bylo zkoumáno, do jaké míry jednotlivé položky tuto dimenzi sytí. Hodnota Kaiser-Meyer-Olkinova indexu ($KMO = 0,861$) indikovala velmi dobrou míru vzorkové vhodnosti. Bartlettův test sféricity byl statisticky významný ($p < 0,001$), což potvrzuje, že korelace mezi položkami nejsou náhodné a že použití faktorové analýzy je v daném případě oprávněné.

Tabulka 4: Faktory a jejich vlastní čísla (Eigenvalues)

Faktor	Vlastní číslo
1	3,11828
2	0,33489
3	0,14831
4	0,00709
5	-0,00879
6	-0,0839
7	-0,16937
8	-0,22872

Pozn.: Vlastní čísla menší než 1 byly zvýrazněny šedě.

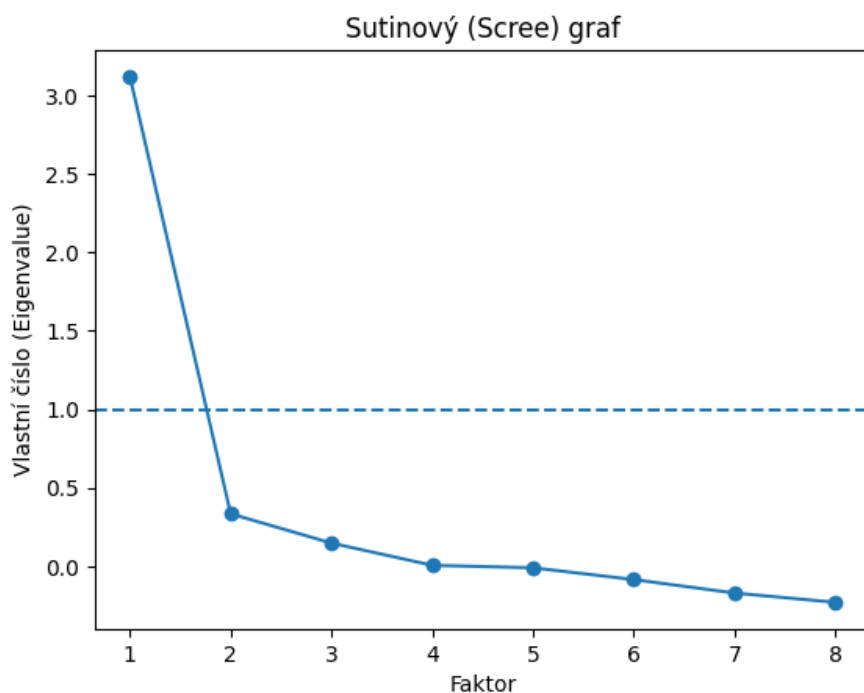
Faktorová analýza byla provedena metodou hlavních os s ortogonální rotací Varimax. Nejprve byla analyzována faktorová struktura bez omezení počtu faktorů. Výsledky naznačily přítomnost slabého druhého faktoru, který byl sycen pouze dvěma položkami (P5, P6). Tento faktor však nesplňoval Kaiserovo kritérium (vlastní číslo < 1) a z psychometrického hlediska nepředstavoval samostatnou interpretovatelnou dimenzi.

Na základě těchto zjištění bylo rozhodnuto pracovat s jednofaktorovým řešením. Jak vyplývá z tabulky 4, pouze první faktor splňuje Kaiserovo kritérium, s vlastním číslem 3,12. Lze proto konstatovat, že škála vykazuje jednofaktorovou strukturu a měří jednu společnou dimenzi spokojenosti se studiem a kvalitou výuky na vysoké škole.

Tabulka 5. Faktorové náboje při vynucení jednoho faktoru

Položka	Faktor 1	Komunalita
p1	0,515	0,266
p2	0,683	0,466
p3	0,752	0,565
p4	0,639	0,408
p5	0,406	0,165
p6	0,427	0,183
p7	0,792	0,627
p8	0,663	0,439

Graf 1: Sutinový graf

Pozn.: Sutinový graf v rámci faktorové analýzy vizualizoval jeden dominantní faktor a pak strmý pád s následným ustálením díky vizualizaci.

Tabulka 5 uvádí faktorové náboje jednotlivých položek po vynucení jednofaktorového řešení. Jednofaktorové řešení vykazovalo vlastní číslo 3,12, což odpovídá vysvětlení přibližně 39 % celkového rozptylu položek. Komunality jednotlivých položek se pohybovaly v rozmezí od 0,17 do 0,63, což naznačuje, že faktor vysvětluje u většiny položek smysluplnou část jejich rozptylu.

K ověření jednodimenzionality položek dále posloužil sutinový graf. (Viz Graf 1)

Orientační normy

Při tvorbě orientačních norem jsme vycházeli z jednofaktorovosti položek o jedné škále a byla použita nelineární plošná transformace. Hodnoty hrubého skóru byly v programu Excel převedeny na percentily, které byly následně transformovány pomocí kvantilu normálního rozdělení na Z-skóry. Tyto Z-skóry byly dále upraveny do podoby staninů, jež umožňují přehlednou prezentaci výsledků.

Normy podle pohlaví byly vytvořeny pouze doplňkově. Muži i ženy dosahovali v celkovém hrubém skóru velmi podobných hodnot a nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi pohlavími. Mužů (N= 59) bylo také o poznání méně než žen (N= 166).

Nižší staniny (1–3) odpovídají podprůměrné úrovni spokojenosti, střední staniny (4–6) představují průměrné hodnoty a vyšší staniny (7–9) označují nadprůměrnou až velmi vysokou spokojenost. Volba nelineární plošné transformace byla odůvodněna mírným zešikmením distribuce celkového hrubého skóru (-0,433).

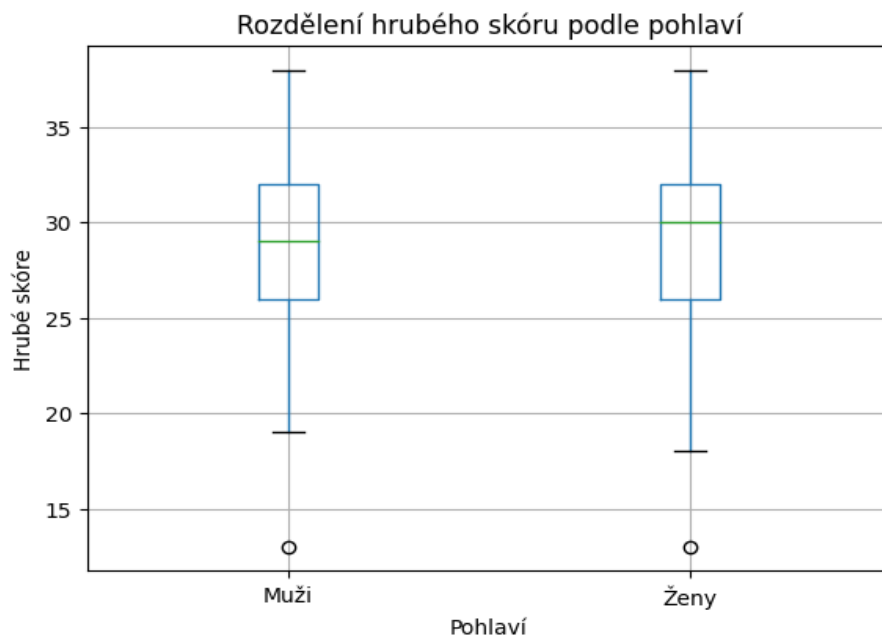
Věkové normy nebyly konstruovány vzhledem k nerovnoměrnému věkovému rozložení souboru a slabému vztahu mezi věkem a skórem. Normy slouží k orientačnímu srovnání výsledků v rámci výzkumného souboru.

Tabulka 6: Orientační normy

Stanin	Ženy HS	Muži HS	Celkový HS
1	8-19	8-19	8-19
2	20-22	20	20-21
3	23-25	21-25	22-25
4	26-28	26-28	26-28
5	29-31	29-30	29-30
6	32	31-33	32
7	33-35	34-36	33-35
8	36-38	37-38	36-38
9	39-40	39-40	39-40

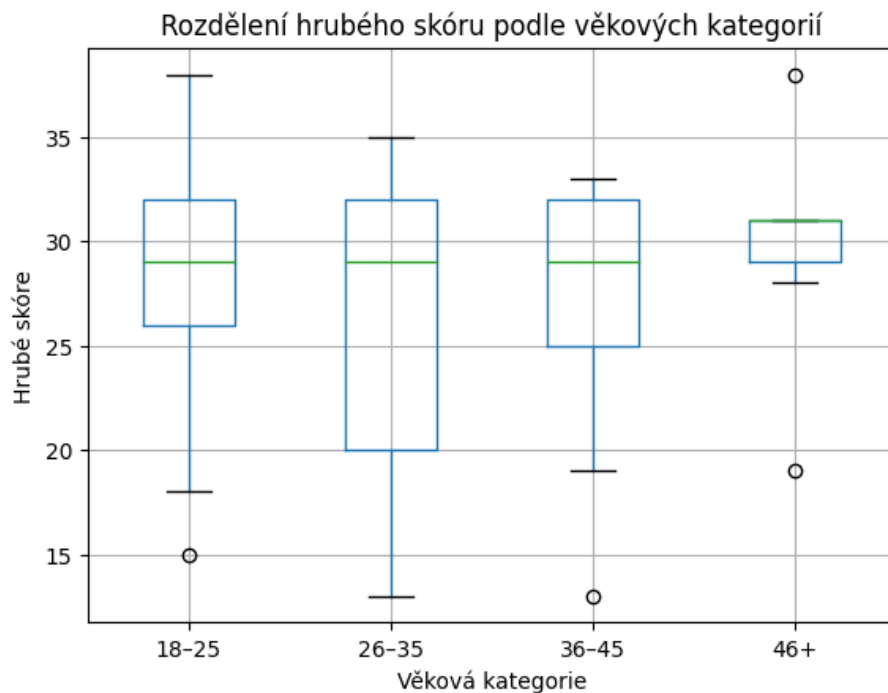
Pozn.: Staninové zařazení vychází z percentilového postavení respondenta v rámci referenční skupiny.

Graf 2: Rozložení průměru hrubého skóre mezi pohlavím

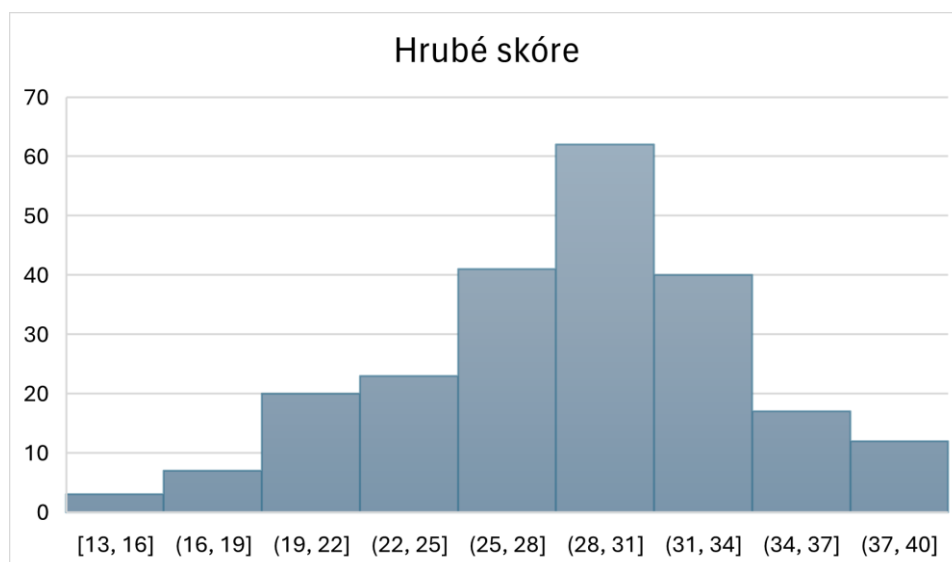
Pozn.: Podle grafu 2 vizualizující průměr hrubého skóre mezi pohlavím pomocí krabicového grafu lze vidět, že pohlaví jsou v průměrech téměř totožné.

Graf 3: Rozložení průměru hrubého skóre mezi věkem ve čtyřech kategoriích

Pozn.: Podle grafu 3 vizualizující průměr hrubého skóre mezi věkem ve čtyřech kategoriích pomocí krabicového grafu lze vidět, že věkové skupiny jsou v průměrech téměř totožné.

Graf 4: Rozložení celkového hrubého skóre napříč všemi respondenty

Pozn. Podle grafu 4 vizualizující rozložení celkového hrubého skóre pomocí histogramu lze vidět příklon k vyšším hodnotám značící vyšší spokojenost se studiem a kvalitou výuky na VŠ.

Korelace a porovnání průměrů

Průměrné skóre odpovědí na jednotlivé položky dosahovalo hodnoty 3,62, což naznačuje spíše pozitivní hodnocení spokojenosti se studiem na vysoké škole. Porovnání průměrného hrubého skóru mezi muži a ženami neprokázalo statisticky významný rozdíl ($p = 0,445$). Lze tedy konstatovat, že pohlaví nemá na míru spokojenosti se studiem statisticky významný vliv.

Vztah mezi věkem a průměrným hrubým skórem byl posuzován pomocí Pearsonova korelačního koeficientu. Výsledky neprokázaly statisticky významnou souvislost ($p = 0,385$), a nulová hypotéza tedy nebyla zamítnuta. Věk respondentů se tak nejeví jako faktor, který by měl statisticky významný vliv na úroveň spokojenosti se studiem.

Zhodnocení metody

Představený inventář je rychlým screeningovým nástrojem pro zjištění spokojenosti se studiem a kvalitou výuky na vysokých školách. Nástroj dosáhl dobré vnitřní konzistence i přiměřené stability v čase a faktorová analýza potvrdila jeho jednofaktorovou strukturu. Validita škály byla podpořena zejména zjištěnou středně silnou negativní souvislostí s akademickým vyhořením, která odpovídá teoretickým předpokladům.

Možné nedostatky šlo nalézt zejména u kriteriální validity, která by si do budoucna zasloužila lepší doplňkovou otázku, která by více odpovídala funkci pro kriteriální validitu a byla schopna oslovit větší procento respondentů. Dále by bylo vhodné přidat více položek, neboť jsme například opomenuli na formu dálkového studia na vysokých a vyšších vzdělávacích institucích. Pro další výzkum by bylo vhodné ověřit vlastnosti škály na rozsáhlejší a vyváženější vzorku respondentů, případně zvážit rozšíření položkové báze o další oblasti studijní zkušenosti.

Na základě dat lze tvrdit, že respondenti se více přiklínili ke spokojenosti se studiem a kvalitou výuky na vysokých školách. Na skóre u odpovědí pohlaví a věk nemá vliv.

Tato práce splnila stanovené výzkumné cíle a přispěla k hlubšímu porozumění problematice spokojenosti studentů se studiem na vysoké škole. Zároveň byl výzkum pro autory edukačně přínosný z hlediska konstrukce a analýzy dat. Výzkum slouží výhradně pro studijní účely v rámci bakalářského studia.

Použitá literatura

Lee, G., Jolly, N., Kench, P., & Gelonesi, B. (2003). Factors related to student satisfaction with university. Faculty of Health Sciences, University of Sydney.

Butt, B. Z., & Rehman, K. U. (2010). A study examining the students' satisfaction in higher education. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 2(2), 5446–5450.

Lodi, E., Boerchi, D., Magnano, P., & Patrizi, P. (2017). College satisfaction scale (CSS): Evaluation of contextual satisfaction in relation to college student life satisfaction and academic performance. Bollettino di Psicologia Applicata, 65(279), 51–64.

Wach, F.-S., Karbach, J., Ruffing, S., Brünken, R., & Spinath, F. M. (2016). University students' satisfaction with their academic studies: Personality and motivation matter. Frontiers in Psychology, 7, Article 55.

Khairusy, M. A., & Febriani, R. (2023). University student satisfaction: A systematic literature review. JBTI: Jurnal Bisnis: Teori dan Implementasi, 14(1), 267–272.